

Vaclovas Bagdonavičius

VYDŪNAS ir JONAS BASANAVIČIUS

Vydūno ir J. Basanavičiaus ryšius yra apibūdinęs žinomas rašytojas ir žurnalistas, vienas ryškiausių biografijos žanro atstovų lietuvių literatūroje Aleksandras Merkelis (1907–1994). Jo plunksnai priklauso monografijos apie Vaižgantą, V. Kudirką, A. Smetoną.

Apie Vydūno ir J. Basanavičiaus ryšius A. Merkelis rašė 1938 m. kovo 19 d. „Lietuvos aide“ paskelbtame straipsnyje „Vydūno santykiai su Basanavičiumi“. Šį straipsnį autorius po karo dar kartą publikavo JAV einančiame dienraštyje „Draugas“. Tame straipsnyje išdėstyta medžiaga pasinaudosime ir mes, tikrai papildysime tais faktais, kurie nepateko autoriaus akiratin ar buvo jam neprieinami.

Kaip pažymi A. Merkelis, netiesioginė Vydūno pažintis su J. Basanavičiumi prasidėjo nuo pažinties su pastarojo redaguota „Aušra“. Pirmieji jos numeriai buvo spausdinami A. Kybelkos spaustuvėje Ragainėje. Kaip tik tuo metu šioje spaustuvėje raidžių rinkėjo amato mokėsi metais jaunesnis Vydūno brolis – Frydrichas. Jis Ragainėje spausdintus numerius parsinešė namo. Penkiolikmečiui Viliui Storostui – būsimajam Vydūnui – žurnalas ne tik padarė didelį įspūdį, bet ir nemaža dalimi lėmė apsisprendimą gyvenimą paskirti tautinei veiklai ir tapti rašytoju. Literatūrinės ambicijas paskatino ten aptiktoji poetinė Georgo Sauerweino kūryba, ypač 1885 m. 12-ajame numeryje išspausdinta baladė „Macilenas ir Gražina“. Ją perskaitęs Vilius pajautęs, koks yra gražus poetinis lietuviškas žodis ir, pats panoręs kurti nebe vokiškas, kaip darė iki tol, o lietuviškas eiles. Ypač stiprų įspūdį turėjo daryti paties Jono Basanavičiaus straipsniai, kuriuose, kaip A. Merkeliui yra sakęs pats Vydūnas, esą „matyti pastangos ryšį tarp gyvenančios lietuvių kartos ir senesnių lig tolimiausių kartų padaryti kuo sąmojingiausia“. Iš tėvo, apsilankydavusio „Birutės“ draugijos susirinkimuose Lazdynuose, pasakojimų apie susitikimus su G. Sauerweinu, A. Višteliu Viliaus vaizduotėje

kūrėsi ir didingas aušrininko J. Basanavičiaus portretas, nors pastarojo tuose susirinkimuose ir nebūta.

1898 m. birželio 20–28 d. J. Basanavičius, tada gyvenęs Varsoje (Bulgarija), pirmą kartą lankėsi Tilžėje, susitiko su žymesniais to meto lietuvių veikėjais – vokiečių poetu poliglotu G. Sauerweinu, Jonu Smalakiu (šie kaip tik tuo metu kandidatavo į Vokietijos Reichstagą), Dovu Zauniumi, Jurgiu Lapinu, Marta Raišutyte ir „vėliau pagarsėjusiu literatūroje V. Storosta-Vydūnu“. Buvo iškylaujama Dingių girioje, vaikščiojama po Jokūbynės parką (1,74). Vydūnui, tada jau pačiam pasireiškusiam kultūrinėje lietuvių veikloje (nuo 1895 m. jis dirigavo Tilžės lietuvių bažnyčios bei „Birutės“ draugijos chorams), J. Basanavičius ypač patiko savo išvaizda, atrodė kaip koks kunigaikštis, kaip atgimstančios tautos žmogaus idealas.

Nuo pirmojo susitikimo abu lietuvybės veikėjai gražiai susibičiuliavo. Pažintis su J. Basanavičiumi reikšminga buvo ir Vydūno bičiulei M. Raišukytei, kurią aušrininkas skatinęs austi lietuviškas juostas, rūpindavęsis tų juostų eksponavimu tautodailės parodose (net ir tarptautinėse). Kaip rašo Vydūnas, už tas juostas „didžioje parodose Lietuvoje ji kas kartą sulaukė pagyrimą. Pirmąjį Vilniuje“ (9,10). Dalyvavimas tokiose parodose (čia turimos galvoje Lietuvių dailės parodos) buvo J. Basanavičiaus nuopelnas. M. Raišukytė tapo bene didžiausia J. Basanavičiaus pagalbininke, kai šis, G. Sauerweinui mirus, pasiryžo surinkti ir išleisti jo lietuviškuosius raštus. Pirmiausia J. Basanavičius šiuo reikalu kreipėsi į birutininką J. Lapiną, bet šis greičiausiai dėl užimtumo atsisakė padėti ir patarė kreiptis į Vydūną ir M. Raišukytę (5,13). Grįždamas iš Bulgarijos Lietuvon, 1905 m. liepos 25–30 d. J. Basanavičius buvo apsistojęs Tilžėje. Tai buvo antroji J. Basanavičiaus viešnagė šiame mieste. „Autobiografijoje“ rašo: „Pasimačiau su J. Lapinu, J. Vanagaičiu, V. Storosta, M. Zaunyte, V. Kalvaičiu, *M. Raišukyte, pas kurią palikau d-ro Sauerweino rankraščius*“ (1,87). Tuos rankraščius (lietuviškus tekstus) jis buvo ką tik gavęs iš G. Sauerweino seserėno pastoriaus Georgo Bauerio, gyvenusio Eime kaime, esančiame Gronau apylinkėse, netoli nuo G. Sauerweino gimtojo Bantelno (1,87). M. Raišukytė atliko didelį

J. Basanavičiaus pavidimą – Lietuviškoje Mažosios Lietuvos periodikoje rado skelbtus ir neskelbtus G. Sauerweino poezijos kūrinius ir juos nurašė. Už tą triūsą „Medegos d-ro Jurgio Sauerweino biografijai“ „Prakalboje J. Basanavičius jai „tarė didi ačiū“ (2.38). J. Basanavičius M. Raišukytei iš Varnos ir Vilniaus siūsdavo lietuviškų raštų, o ši jų pasiskaičiusi dar labiau rūpinosi Vydūno raštų tvarkymu (9,9).

Yra aiškių sąsajų tarp Vydūno muzikinės ir J. Basanavičiaus folkloristinės veiklos. Vydūno pirmojo dainų rinkinio „Lietuvos aidos“ (Tilžė, 1904) pastabose aptinkame paaiškinimą, jog vieną dainą „užrašė mano brolis Albertas dainuojant p. dr. Basaniui iš Varnos“, o kitą J. Basanavičius yra atsiuntęs pačiam Vydūnui. Tačiau ypatingo dėmesio verta Vydūno 1902 m. birželio 17 d. „Naujoje lietuviškoje ceitungoje“ paskelbta, kriptonimu W. S. pasirašyta J. Basanavičiaus „Ožkabalių dainų“ recenzija. Joje autorius, trumpai apžvelgęs kitų tautų tautosakos rinkimo ir publikavimo tradicijas, atkreipęs dėmesį, jog tokio publikavimo gausa ypač pasižymi vokiečiai, pabrėžia, kad J. Basanavičiaus rinkinys gražiai reprezentuoja lietuviškosios dainuojamosios tautosakos gausą, atskleidžia jos prasmingumą ir grožį. Vydūnui ypač patiko tai, kad lietuvių liaudies dainose esantys užfiksuoti ir simboliškai išreikšti labai seni istorinės atminties klodai. Recenzijos autorius apgailestauja, kad nėra publikuojamos dainų melodijos, kaip pageidavimą išreiškia norą, kad dainos būtų tematiškai suklasifikuotos ir suskirstytos posmeliais, kurie bent apytikriai padėtų susiorientuoti dainų melodikoje ir ritmuose. Baigdamas autorius išreiškia įsitikinimą, kad rinkinyje sudėta prakilni liaudies poezija sudaro prielaidas literatūrinės lietuvių poezijos aukštumoms rasti, nes kitų tautų poezija radosi būtent iš liaudies kūrybos.

Pažymint J. Basanavičiaus ir Vydūno bendrą atsidavimą lietuvių tautos gaivinimui ir ugdymui, prisimintina ir tai, kuo skyrėsi jų pažiūros į tautą. Į tą skirtumą dėmesį atkreipė A. Merkelis platesnio teksto apie Vydūną fragmente, publikuotame Čikagoje Akademinio Skautų Sąjūdžio leidžiamame žurnale „Mūsų Vytis“ (1993, Nr. 4). Anot A. Merkelio, J. Basanavičius, V. Kudirka ir Vydūnas – pačios ryškiausios tautinio lietuvių atgimimo figūros. Visų jų veikimo tikslas tas

pats, skiriasi tik to veikimo motyvacijos akcentai. J. Basanavičius įstabus garbingos tautos praeities aukštinimu, istorinės atminties vaidmens tautiniam atgimimui kėlimu, jo pozicija – romantinė. V. Kudirka buvęs realistas, jo veikloje vyravęs pasipriešinimo carinei rusų valdžiai, motyvas. Vydūno pozicija pasižymėjo tuo, kad tautiškumą jis kėlė ne kaip tikslą sau, o kaip žmoniškumo ugdymo sąlygą.

Papildant A. Merkelį, pažymėtina, kad Vydūno kūryboje galima užtikti poleminių gaidelių dėl Basanavičiaus tautos, kaip tikslo sau, pozicijos. Misterijos „Probočių šešėliai“ (1908) dalyje „Šventa ugnis“ vaizduojamo Personažo keleivio mintys labai primena J. Basanavičiaus „Aušros“ gadynės patriotines idėjas. Jos Vydūnui atrodė XX a. pradžioje esančios per lėkštos, nes reikia kreipti dėmesį ir į tai, dėl ko atsigaua tauta, kokia jos misija žmonijos kelyje į dvasios laisvę, į visos žmonijos kultūros suklestėjimą.

J. Basanavičiaus buvo vienas iš pagrindinių 1907 m. kovo 25 d. Vilniuje įsteigtos Lietuvių mokslo draugijos iniciatorių. Beje sumanymas tokią draugiją steigti J. Basanavičiaus galvoje gimė dar 1882 m. ir tą sumanymą jis paskelbė būtent Mažojoje Lietuvoje ėjusioje „Lietuviškoje ceitungoje“, kurioje (1882, Nr. 12, 15, 17, 31, 32, 33, 36) tarp jo bei J. Šliūpo ir G. Sauerweino vyko polemika dėl prūsų lietuvių švietimu besirūpinančio sambūrio organizavimo. Vietoj tokio sambūrio anuomet (t. y. 1885 m.) įsikūrė kultūrinė Mažosios Lietuvos draugija „Birutė“. Jos įstatų pagrindą sudarė J. Basanavičiaus siūlomos Mokslo draugijos įstatų projektas. Šioje draugijoje kultūrinę misiją 1895 m. buvo lemta pradėti Vydūnui – jį tada prikalbino diriguoti paskubomis sušauktam šios draugijos chorui.

Į Vilniuje susibūrusios Lietuvių mokslo draugijos veiklą J. Basanavičius prikalbino įsitraukti ir Vydūną. Matyt, ne be J. Basanavičiaus kalbinimo Vydūnas 1908 m. balandžio mėn. pirmą kartą atvyko į Vilnių. Pagrindinis to vizito tikslas buvo aplankyti Antrąją lietuvių dailės parodą. Kelionės įspūdžius Vydūnas gana detalčiai aprašė „Vilniaus žiniose“ (1908 m. rugpjūčio 20, 21, 22, 23 d.). Tada jis buvo apsistojęs pas J. Basanavičių, kurį iš žinomiausių Vilniaus lietuvių, matyt, geriausiai pažinojo.

Grižęs po kelionės, Vydūnas siunčia (1908 m. balandžio 27 d.) atvirlaiškį J. Basanavičiui. Jame rašo: „Širdingai dėkoju už malonią prieglaudą, kurią radau prie Jūsų“, už galimybę „pamatyti Vilnių, Gedimino įsteigtą pilymą“. Laiške nurodoma, kad siunčias ką tik išėjusius „Probočių šešėlius“ (8).

Šis laiškas – ne pirmasis. Ankstesniuose 1907 m. gegužės 10 d. ir 1907 m. liepos 10 d. laiškuose Vydūnas J. Basanavičiui suteikia šiokių tokių žinių apie Mažosios Lietuvos laikraštinką Martyną Šernių (1849–1908). Vėlesnių metų (1910, 1912) laiškuose Vydūnas kviečia J. Basanavičių užsukti grįžtant iš Karlsbado (1910) ir Franzensbado (1912) kurortų. Į šiuos kurortus adresuoti Vydūno laišakai. Tilžėje J. Basanavičius ir Vydūnas pasimatė 1911 m. rugsėjo mėn. 27 d. Tada J. Basanavičius iš rugsėjo 26 į 27 d. apsinakvojo „Reichhof“ viešbutyje, tame pačiame kambaryje, kuriame apsistodavo G. Sauerweinas. Iš M. Raišukytės paėmęs 1905 m. paliktus rankraščius, J. Basanavičius „apsilankęs pas V. Storostą-Vydūną, kurio lydymas po pietų išvažiavo Įsrutin“ (1, 123).

1911 m. Vydūno ir J. Basanavičiaus buvo bendrauta Vilniuje liepos mėn. vykusioje Lietuvių mokslo draugijos sesijoje, kur Vydūnas skaitė net tris pranešimus: „Žmogaus išaugimas ir tikyba šiandien ir senovėje“, „Lietuvių tikybos prasmė senovėje“ bei „Idealizmas ir realizmas gyvenime“. Pranešimų temas Vydūnas derino su J. Basanavičiumi 1911 m. gegužės 2 d. laiške. Šis laiškas įdomus ir tuo, kad atskleidžia didelį Vydūno darbštumą, užimtumą ir organizuotumą (8). 1912 m. birželio 25–27 d. vykusios Lietuvių mokslo draugijos sesijos metu 60-mečio proga buvo pagerbtas J. Basanavičius. Šioje sesijoje dalyvavo ir Vydūnas, skaitęs pranešimą „Evoliucija ir tikyba“. Grįždamas namo, Vydūnas rusų pasieniečių net 6 paroms buvo sulaikytas Virbalio pasienio punkte. 1912 m. liepos 5 d. laiške J. Basanavičiui Vydūnas nuogaštuoja, kad jo buvimas gali kenkti Mokslo draugijai. Tokiu atveju jis siūlo būti išbrauktas iš Draugijos narių sąrašo (8).

Kaip nurodo A. Merkelis, po minėto sulaikymo tenykščiam policijos vadui Vydūnas pasakęs, kad dėl tokios tvarkos per šią sieną daugiau nekelsias ir kad tvirtai tikįs jos greitai nebeliksiant. Po kelerių metų tasai tikėjimas, kaip žinome,

išsipildė. O kol siena buvo, Vydūnas iš tiesų per ją nebevažiavo – Vilniuje jis apsilankė tik 1930 m. rudenį jau po J. Basanavičiaus mirties. Tačiau iki tol dar buvo keli abiejų didžiavyrių susitikimai Kaune ir Palangoje. Buvo ir atsiliepimų apie vienas kitą spaudoje.

Vienas iš paskutiniųjų plačiai aprašytų susitikimų įvyko Kaune 1920 m. gegužės 14 d., Rotušėje prieš Steigiamojo Seimo atidarymą. J. Basanavičius autobiografijoje apie tai labai trumpai užsimena: „(...) vakare – Rotušės salėje Vydūno paskaitoje padaryta man didelė ovacija“ (1,160). A. Merkelis, remdamasis Vydūno pasakojimu, rašo, kad dar prieš paskaitą abu lietuviybės puoselėtojai susitikę Rotušės aikštėje. Susitikus J. Basanavičius pakėlęs kepurę ir pasakęs: „Lietuvos Patriarchas sveikina Lietuvos Pranašą!“ Įėjus į salę Vydūnas pasakęs, kad su juo atėjęs tautos atgimimo patriarchas Basanavičius, ir tai sukėlė didžiules ovacijas. Tą epizodą kiek pikantiškiau knygoje „Lietuvių tautos kelias“ aprašo Mykolas Biržiška: „1920 m. gegužės mėn. Kaune Rotušės salėje išklauses Vydūno paskaitos, kurioje šis, pastebėjęs įėjusį Basanavičių, ir apie jį šiltai užsiminė, po paskaitos gretimame kambaryje, kitų akivaizdoje šypsodamasis Vydūnui tarė: „Ale, kad Tu ir melagis!“ Reikėjo matyti Vydūno nustebimą ir sumišimą, Basanavičiui čia prieteliškai juokiantis“ (4,64).

Gražiais abipusiais literatūriniais komplimentais galima laikyti trumpą J. Basanavičiaus atsiliepimą apie Vydūno vokiškai rašytą 1916 m. Tilžėje išleistą knygą „Praeities ir dabarties Lietuva“ („Litauen in Vergangenheit und Gegenwart“) (3) bei nedidelį Vydūno straipsnelį jo leistame „Darbymetyje“, skirtą J. Basanavičiaus 70-mečiui (10). J. Basanavičius trumpai nusakęs Vydūno knygos turinį, teigia, jog „iš viso to rašymo išeina išvadas, kad lietuvių gyvatos pulsas gana smarkiai plaka ir kad tokia tauta išnykti negali“. Savo straipsnelyje, sveikindamas J. Basanavičių 70-mečio proga, Vydūnas iškelia jo nuopelnus lietuvių tautos atsigavimui, pažymėdamas, kad jis „tarsi toli žvelgdamas į ateitį ir matydamas auštančią šviesią dieną“, „intuityviai išvydo, kas kitiems ir šiandien dar uždengta“, kad „jo spėjimai parodo patį gilųjį tautos gyvenimo atjautimą“. J. Basanavičius tikėjęs, kad „lietuvių tauta bus kitiems paveikslas“, kad „jos kvapas yra

žmogiškumo dvasia. O ją mūsų Patriarchas matė sąryšyje su gilios senovės žmonija. Iš čia jis žvelgė į ateitį. Ir tikėjo jos gyvybe. Nes tikėjo žmonija“. Reikia pasakyti, kad būtent taip žvelgė pats Vydūnas. Su savo žvilgiu jis tapatino ir J. Basanavičiaus žvilgį.

Reikšmingas dviejų didžiųjų Lietuvos vyrų santykių pabaigos akordas – paskutinis 1926 m. rugpjūčio 17 d. Vydūno laiškas J. Basanavičiui. Dalykiniu požiūriu jį komentuoti gali medikai. Mums jis įstabus tuo, kad rašytojas, filosofas, teatro ir muzikos žinovas duoda patarimus, kaip įveikti ligą didžiulę gydytojo patirtį turinčiam medicinos daktarui. Tiesa, tas filosofas už poros metų išleis vieną iš įstabiausių lietuviškų sveikos gyvensenos vadovėlių „Sveikata, jaunumas, grožė“.

Po ketverių su trupučiu metų nuo to laiško parašymo Vydūnas dar kartą apsilankys Vilniuje ir padės gėlių ant savo bičiulio ir tautos laisvėjimo žygio bendrakeleivio kapo Rasose. Bus tai per 1930 metų Vėlines. Jį tada sujaudins ne tik atsiminimas apie prieš trejus metus Anapilin išėjusį draugą, bet ir tai, kaip įžymiuosius savo tautos mirusiuosius pagerbia Vilnijos lietuviai. „Prie kapo dr. Jono Basanavičiaus stovėjo jauni lietuviai su savo vėliava ir nuogais kardais. Kiti atėjo su vainikais su lietuviškų varšų juostomis ilgame eisme vis po kelis eilėje“, – aprašė tada Vydūnas savo įspūdžius. Tai regėdamas, jis pagalvojo: „Kas nusiduo, jeigu lietuviai Tilžėje trauktų per miestą panašiu būdu. Rodos tūliems vokiečiams sapnuotų, kad lietuviai jau užkariauja visus Rytprūsius“ (11).

Beje tuokart, 1930 m. spalio paskutinėmis dienomis, Vydūnas ne tik susitiko su lietuviais moksleiviais Vytauto Didžiojo gimnazijoje bei lietuviais studentais Vilniaus universitete, bet ir dalyvavo J. Basanavičiaus įkurtosios Lietuvių mokslo draugijos susirinkimuose, skaitė joje paskaitas apie kultūros pažangą ir religiją.

LITERATŪRA IR NUORODOS

D-ro Jono Basanavičiaus autobiografija // Lietuvių tauta. V knyga. – Vilnius, 1936.

Basanavičius J. Medega d-ro Jurgio Sauerveino biografijai. – V., 2001.

- Basanavičius J.* Raštai apie Lietuvą // Lietuvos aidas, 1917, rugs.
- Biržiška M.* Lietuvių tautos kelias. 2 t. – Los Angeles, 1953.
- Kaunas D.* Pirmoji Georgo Sauerveino biografijos knyga // Basanavičius J. Medega d-ro Jurgio Sauerveino biografijai. – V., 2001, p.
- Merkelis A.* Vydūno santykiai su Basanavičiumi // Lietuvos aidas, 1938, kovo 19.
- Merkelis A.* Vydūnas // Mūsų Vytis (Čikagoje), 1993, Nr. 4.
- Vydūno* laišakai Jonui Basanavičiui 1907–1926 // Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštynas, F. 2, JB – 1525.
- Vydūnas.* Rožės ir lelijos Rūtos atminimui. – Tilžė: Rūta, 1933.
- Vds [Vydūnas]* Jonas Basanavičius // Darbymetis, Nr.4, 1921, p. 28–29.
- Vydūnas.* Mano kelionė į Vilnių // Naujasis Tilžės keleivis, 1930, lapkr. 19.

Straipsnis parengtas pagal pranešimą, skaitytą 2003 m. kovo 21 d. konferencijoje „Vydūno skaitymai“ Klaipėdos universitete.

VYDŪNO LAIŠKAI JONUI BASANAVIČIUI
(1907–1926)

Laiškai saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštyne. Signatūra: F2, JB-1525.

1

Hern Dr. J.Basanowicz,

Wilna

post restante

Tilžėje 10.5. 1907

Garbingas tautietė! Pasirūpinau M.Šerniaus fotogr. gauti, bet ar jį susirasiu -nežinau. Nežinomas man jo adresas. Tačiau rašiau. Bene tik susivoksiau. Ar jis jau velionis, man neteko girdėti. Savo phot. tikrai bene gale Junijaus atsiųsiau. Esmi labai ligūstas, o tai netiktų photographodinties. O seniau padarytą nenorėčiau paduoti. Betgi gale Birželio jau bus. – Dykaitė – M.R² pasidarydino phot., bet netinka, ir vėl pasidarydins. Tuom tarp negal. Veidas ant dešinės pusės supuotęs, tai lauk pagijimo. Tada atsiųs phot. Pretorius³ mena, kad lietuviai vadinę Augštūnus dykais ir duoda paveikslą: Dykasis Katenoviškis – Herr von Katenau.

Daug labo velija

Vilh. Storost.

¹Martynas Šernius (1849.XI.10-1908.VI.14) Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas ir leidėjas. 1878-1904 redagavo ir iki 1894 leido „Lietuviška ceitungą“, šelpė „Aušros“ leidimą.

²M.R. – Marta Raišukytė (1874-1933) Vydūno bendražygė ir pagalbininkė.

³ Matas Pretorijus (apie 1635-1707) – Mažosios Lietuvos raštijos veikėjas, veikalo „Prūsijos įdomybės“ („Deliciae Prussicae“) autorius.

2

Nach Ruzsland

Hern Dr. J.Basanowicz, Wilna

Post restante

Garbinams pone, pasidarydinau fotogr. ir ketu po laiko siųsti. Bet noriu priminti, kad pasidarydinsiu ir nuo giedot. draug. naują fotogr., tai galėtumėm ir tą Jums atsiųsti. Neprivalytumit Jums prisiųstjāja naudoties. Susiradau ir p. Martyną Šernių. Jis ne velionis. Iš Klaipėdos ištraukęs yra ir gyvena Kukoreičiuose. Pats negal rašyti, ar iš dalies stabo ištiktas, ar šiaip kas juomi atsiėjo, nežinau tikrai. Jo žmona rašo, kad neturi fotogr. – Gal būti, kad dar kart rašysiu.

Daug labų dienų.

Tilžėj 10.7.1907.

Jūsų V.Storost

3

Nach Ruzsland
 Hern Dr. J.Basanowicz,
 Wilna
 poste restante

Garbingas Tautietei, tikėdamas, jog dabar vėl būsite sugrįžę Vilniun, siunčiu Jums šią kortelę, širdingai dėkodamas už malonią prieglaudą, kurią radau prie Jūsų. Buvo man svarbu kartą pamatyti Vilnių, Gedimino įsteigtą pilymą. Tik papratęs prie reguliariško gyvenimo nuilsau mažumą. Siunčiau Jums Prob. Šešėl.. Tikiu vėliau vėl ką siųsti galėsiąs. Dirbu be sustojimo. Gal ne be pasisekimo. Siunčiu ir savo phot., bet vien atsiminimui.

Daug labų dienų.

Vydūnas

Tilžėje, Anger 23.

Atvirlaiškis ant Tilžės lietuvių giedotojų draugijos išleisto atviruko.

¹“Probočių šešėliai” – 1908 m. išleista Vydūno 5 dalių misterija

4

Hern Dr. J.Basanowicz,
 z.2. Karlsbad (Osterreich)
 Residenz Hotel

Labai augštinamas dyke, būsiu tuo laiku namiej ir džiaugsiuos Jus prie manęs pasveikint galėsiąs. Mielai priimčiau Jus kaip svetį savo namuose. Vietos bus gana Jums pasiviešėti. Turiu svečiams nakvoti tuščią kambarį nusisamdęs. Meldžiu, kad Jums neperprastu, jį priimti ir man rašyti, kuomet atkeliausite. 18. š.m. rengiam Klaipėdoj Liet. Koncertą ir Teatrą.

Viso labo.

Su pagarba.

V.Storost

Tilžėj 7.9.10.

5

Hern Dr. J.Basanowicz,
z.2. Franzensbad į Bölm.
Hotel Holzer

Dėkui už lakštelį, pasidžiaugsiu Tamstą pasveikusį galėsiąs pasveikinti Tilžėj. Gyvenu ant Rambyno, bet parkeliauju kas ketvirtadienį Tilžėn ir lieku lig šeštadienio – Šis lakštelis rodo reginį iš „Išvaduotojo“.

Viso labo.

Vydūnas

T. 3.8.12

Atvirlaiškis ant atviruko su nuotrauka – scena iš Tilžės lietuvių giedotojų vaidinimo – Vydūno pasakiško vaidinio „Išvaduotojas“. Šis kūrinys išleistas nebuvo.

Apie tuometinį J.Basanavičiaus apsilankymą Tilžėje nėra žinoma.

6

Hern Dr. J.Basanowicz,
Wilna
Lydos gatvė Nr.7

Labai branginamas tautietis, rašydamas geg. Jaunimui¹, taisydamas rašinį apie Rhythmą ir Grožybę, baigdamas dram. veikalą, kurį Tilžėj vasaroj vaidinti ketame², be to, eidamas mokykl.pamokas, ir mokin. Gied. drg. dainuoti, sakyd.kalbas kitose draugijose ir t.t. nespėjau dar lig šiol temas patvirtinti. Bet rodos naudinga, kad ką sakyčiau apie štai ką: 1. a) vieną dieną: Žmogaus išaugimas ir tikyba šiandien ir senovėje; b) kitą dieną, sąryšį su kalba a): Lietuvių ir lygių kitų tautų tikybos prasmė senovėje. 2. Idealizmas ir realizmas gyvenime³. Pirmutini dvi kalbi atsišauktų viena ant kitos. Vienok galima pasirinkti iš visų trijų vieną kalbą. Gal dar ir kitą temą pasirinkčiau, jeigu tos netiktų.

Su didžiule pagarba

Vydūnas

Tilžėje 2.5.11.

¹ Jaunimas – 1911-1914 m. Vydūno Tilžėje leistas ir jo paties ištiesai parašytas mėnesinis žurnalas

²Tas veikalas – 1911 m. rugpjūčio 13 d. Tilžėje Lietuvių giedotojų draugijos suvaidinta triveiksmė komedija „Tikrasis gydymas“. Šis veikalas buvo išleistas 1934 m. Tilžėje pavadinimu „Pasveikimas“.

³ Visi trys pranešimai buvo skaityti Lietuvių mokslo draugijos sesijoje, vykusioje 1911 m. liepos mėn.: pirmasis – liepos 13 d., antrasis – liepos 14 d., trečiasis – liepos 16 d. Visų pranešimų tekstai spausdinti liepos, rugpjūčio ir lapkričio mėn. „Lietuvos žiniose“, perspausdinti Vydūno raštų 3 tome (Vilnius, 1992).

7

Gauna gerb. Dr. J.Basanavičius

Vilnius (Wilna)

Lydos gatvė Nr.7.

Gerbiamasis, tai pagaliaus iš rusų tik paleido¹. Matyti koks aš jiems, rodos, naudingas. Nors nubadėjęs, tikiu vėl atsigauti trumpu laiku. – Jeigu tūliems mano buvimas Mokslo Draugijoje netiktų arba pat M. Draugijai kenktų, meldžiu tad braukti mano vardą iš Draugijos sąrašo.

Kodėl nesiuntė draugija man pereinų metų „Lietuvių Tautos?“²

Viso labo!

Su pagarba

Vydūnas

Tilžė 5.7. 12 mt

¹ Vydūnas buvo rusų pasieniečių net 6 paroms sulaikytas Virbalio pasienio punkte, kai grįžo iš 1912 m. birželio mėn. Vilniuje vykusios Lietuvių mokslo draugijos sesijos, kurioje skaitė pranešimą „Evoliucija ir tikyba“.

² „Lietuvių tauta“. - Lietuvių mokslo draugijos Vilniuje 1907-1937 leistas leidinys. Išleistos 5 knygos.

8

Ant voko adr.: J.M. ponui DR. J.Basanavičiui

Vilnius

Gimnazijos gatvė 4

Siunčia Vydūnas,

Telšiai

Kalno gatvė 179

Telšiuose 19. Rugsėjo 1920 mt.

Augštai gerbiamas Tautietė,

Širdingai sveikinu Tamsta Lietuvos Vilniuje. Taip iš lengvo vis daugiau tvirtėja mūsų tauta. Ir savo gyvenamo krašto ribas nusistato. Lai bus jai lemta dabar visaip tarpti!

Apie Sveikojo reikalą nedaug tepasakysiu. Elsės Klimantaitės¹ pats Dr. S². man tik trumpai teprisiminė. Buvo kaip nors jos dėl Kalvaičio³ užgautas. O Kalvaitis skundėsi man, kad Drs.S. jį

kaip nors įžeidęs. Ir taip gi minėjo E.Kl. Bet aš nieko neklausinėdamas daugiau ir nieko nepatyrčiau.

Dr.S. – o laiškų ir lakštelių gal ir bus dar mano namuose Tilžėj. Tik nieko tvirtinti negaliu. Kėliaus 1912-mts iš vieno gyvenimo į kitą ir gal, kad tuo kart jeib nebūtų per daug visoko kraustinėti, pašalinti tūli popiergaliai ir iš netyčių žuvo tūli laiškai. Bet grįžęs, pažiūrėsiu. Gal ir bus dar išlikę Dr.S. koresp. Grįšiu tur būt 1. Spalio š.mt. Neturėdamas iš vokiečių leidimo Lietuvą keliauti, nežinau, kaip čia visa bus, bet rodos ne po ilgo laiko po 1. Spalio galėsiu Sveikui kokią nors žinią suteikt.

Daug viso labo

Su pagarba

Vydūnas

¹ Elzė Klimantaitė – Pilkalnio apskrities Šilininkų kaimo ūkininko dukra, su kuria keletą metų draugavo tame kaime nuo 1877 m. kartas nuo karto apsistodavęs vokiečių poetas-poliglotas, Mažosios Lietuvos lietuvių teisių gynėjas Georgas Sauerweinas (1831-1904).

¹ Kalbama apie Georgą Sauerweiną.

³Vilius Kalvaitis (1848-1914) – Mažosios Lietuvos tautoaugininkas, kraštotyrininkas, knygų rengėjas, leidėjas ir prekybininkas, G.Sauerweino bičiulis. Bendravo su Vydūnu.

9

Tilžėje 17. Rugp. 1926.

Gerbiamasis,

Ponia Ver. Alseikienė¹ man papasakojo apie Tamstos negales ir pasiklausiusi kelių mano kalbų apie sveikatą, manė, aš turėčiau ir Tamstai kokių patarimų duoti, galėtų Tamstai būt naudingi. Ir todėl drįstu tai padaryti, linkėdamas nuoširdžiai, kad būtų Tamstai naudinga.

Bendros pastabos: Reikėtų maitintis visiškai nauju būdu. Mėsos, kiaušinių, kiek galint vengti. Ir gal štai ką valgyti. Ryte gerti mažą taurikę karštos arbatos iš mėlynių lapų. Po 10 min. valgyti sumaltų riešutų (Walnüsse arba saldžių mandelių ir saldžių vaisių, pagaliau Graham arba panašios duonos su sviestu. Pietums garu virtų luptų arba neluptų bulvių su visok daržovėmis: salotais, tomatais, agurkais sutaisytais su aliejumi ir citrų sultimis. Vietoj bulvių galima imti kruštienės. O vietoj salotų - ir raudonų žalių sviklų, juo sutrint ant tarkos ir su aliejumi bei citrų sult. valgyti; kitas geras valgis bus ryžiai, bet nepoliuotasis, vokiečių vadinamas Naturreis su tomatais svieste keptais. Ir t.t. – Vakarienei galima valgyti vieną antrą pygą (jeigu viduriai (slankūs) vangūs, į aliejų įmirkytą), dattelų, arba vieną bananą, pinių branduolų, duonos su sviestu. Bet viso labai mažą.

Kad viduriai gerai tuštintų, kas dieną nors vieną kartą, labai svarbu daug vaisių ir daržovių valgyti, bet ne kartu; 3-4 val. turi būt tarpe. Nieko nereikėtų gerti arba labai mažai. Jokio alkoholo, jokios kavos arba kinės arbatos.

Dėl pačios ligos. Tamsta neturėtų sėdėti ilgai, bet valandėlę sėdėjęs, vėl gal 10 min. vaikščioti. Niekomet nereikėtų sėdėti ant šaltos drėgnos žemės, nevaikščiot basam ant šaltų grindų. – Kojos visumet turėtų būt šiltos. Yra tai be galo svarbu. Todėl, kuomet kojos šaltos, jos turi tuojau būt maudomos karštame (gal 40°C) vandenyje 5-10 min., tad jas įkišt į šaltą vandenį (gal 20°C) +1 –2. Ir vėl į karštą 5-10 min ir t.t. pakaitomis gal 3 kart, baigt šaltu vand.. Tada sukinėt kojas (greit) ir šiltai apaut. – Vakare įsisėst į šilto vandens vanę ir sėdėti gal 20 min. Tada apatinį kūną apliet drugnu vand. ir jį mazgoti. – Apie katlaterm vartojimą nieko nereiks pasakyti, bet gal ne pro šalį paminėt, kad vietoj jį desinf. su sublim ar karb. jį įdėt į verdantį vand..

Special. pastabos. Geriau kaip katlat. vartoti būtų masuoti kūną čia kur pūslė. Masuojantysis uždeda abi ranki, nykštis prieš nykštį, viršum kaulo, viršuje kurio kūne pūslė, tada pirštais spaudžia iš viršaus į šalis ir žemyn, gilyn. Kraujui atsirandant, neatsigult, bet vaikščiot po kambarį. Gal tada ir kojas maudyti karštai ir blauzdas apvynioti su skaromis, kurios pamirkytos šaltame vandenyje. – Prostata galėtų būt ir masuojama iš grobo pusės. Bet tam reikėtų tinkamo aparato. Vengti reikėtų visa, kas inkstus erzina ir pūslę pildo. Todėl be minėtų gėralų nevartoti

sellerijos, svogūnų, ridiko, mineralin. gėralų – vandenių. Ir nereikėtų absčiai valgyti. Vakariene turėtų ypačiai menka būt ir 3-4 val. prieš atsiguls. nieko negerti. Labai trokstant, šalto vandens į burną imt, palaikyt ir išspjaut. Ilgai gulēt kenksminga, kadangi kraujas kūno apačioj tvenkiasi. – Patartina ir kiek galint nuogam esant kambaryj vaikščiot, lankstyties – 2-5 min. kūnui šiltam esant, nusitrint šaltu vandenim, ryte atsikėlus arba šiaip sušilus.

Jums, 70 metų ir daugiau pasiekus, gydo ir taip, kad kelias dienas neduoda nieko valgyt arba gert. Tik reikėtų tai priruošt kelias dienas prieš tai nieko kito nevalgyt, kaip tiktai žalius, nevirtus vaisius, obuolus, kriauš. Šiaip viduriuose gali senosios liekanos kraują gadint. - Taip kūnui išsivalius, galima kelias dienas be valgio išlikt. Kad tada liežuvis gyvai raudonas, tad vėl mažumą saldžių vaisių ir avižienės sriubos be pieno. Toliau pinijų branduolų, kurie labai lengvai virškinas. Taip sako prostatą pataiso. Bet reikia kartot nevalgymą!

Daug viso labo

Vydūnas

Parengė Vacys Bagdonavičius

Šiaurės Atėnai. 2003 m. liepos 9 d., Nr. 27; liepos 26 d., Nr. 28.

¹ Veronika Alseikienė (Janulaitytė, 1883-1971) gydytoja, visuomenės veikėja, Marijos Alseikaitės-Gimbutienės motina. Vilniuje lankydamasis Vydūnas yra apsistojęs Veronikos ir Danieliaus Alseikų namuose.